

Troballes Monetàries XVII
Descoberta d'un amagatall de mancusos, al
jaciment de Can Paleta (Castellfollit del Boix,
Bages)

*JORDINA SALES I CARBONELL**

*JOAN ENRICH I HOJA**

*JORDI ENRICH I HOJA***

Número:

AN - 64

Lloc:

Jaciment arqueològic de Can Paleta al municipi de Castellfollit del Boix (Bages)

Tipus de troballa:

Tresoret

Composició:

9 mancusos d'or del comtat de Barcelona

Localització:

Pendent de destinació

*Arqueocat, S.L.

** Àrea de Recerques Arqueològiques de la Catalunya central.

Data de la troballa:

Agost del 2000

Circumstàncies de la troballa:

En el curs d'una de les campanyes d'excavació, practicada per l'Àrea de recerques arqueològiques de la Catalunya Central i per ArqueoCat, S L

Descripció:

Mancusos de Barcelona del temps de Ramon Berenguer I (1035-1076)

a/ lectures àrabs en el camp i en l'orla

r/ lectures àrabs en el camp i en l'orla

Imitació dels dinars àrabs de Yahya al Mutali de Ceuta. Les lectures són tant degenerades que no és possible fer-ne la lectura, tal com succeeix a tots els exemplars coneguts d'aquest tipus.

Referències:

Balaguer, tipus 26; Botet, 18; Crusafont, 51.

Inventari:

núm. 1	mancús	metall:	AV	Pes: 2,69 g	Ø: 23 mm
núm. 2	«	«	«	« 2,81 g	Ø: 23 mm
núm. 3	«	«	«	« 2,72 g	Ø: 23 mm
núm. 4	«	«	«	« 2,50 g	Ø: 23 mm
núm. 5	«	«	«	« 2,68 g	Ø: 23 mm
núm. 6	«	«	«	« 2,61 g	Ø: 22,5 mm
núm. 7	«	«	«	« 2,49 g	Ø: 22-23 mm
núm. 8	«	«	«	« 2,86 g	Ø: 23,5 mm
núm. 9	«	«	«	« 2,72 g	Ø: 21 mm

COMENTARIS

L'excavació del jaciment de Can Paleta (Castellfollit del Boix, Bages), forma part d'un programa de recerca més ampli, que té com a finalitat l'estudi del pas del món antic al medieval a la Catalunya central. Està centrat fonamentalment en l'espai rural, d'acord amb l'anàlisi de l'evolució dels habitatges i llocs de producció, dels centres de culte i dels rituals d'enterrament, de les fortificacions i de les vies de comunicació. S'inicia a l'etapa romana tardana, per seguir en el període altmedieval, passa pel romànic i finalitza amb una lleu incursió a la baixa edat mitjana.

1

2

3

El jaciment, descobert l'any 1964,¹ ha estat objecte d'un seguit de campanyes d'excavacions arqueològiques iniciades l'any 1995, tot seguit transformades en un pla d'intervencions programades a partir del 1998, que varen portar a la descoberta, l'agost de l'any 2000, d'un tresoret monetari integrat per nou mancusos d'or, assumpte de la present comunicació.²

Es tracta d'un conjunt integrat per un habitatge rural de caràcter dispers i una necròpoli d'inhumació adjacent. L'habitatge descobert fins el moment forma una planta amb tres habitacions quadrangulars, aterassades, i una quarta a l'interior de la qual es va descobrir l'ocultació monetària, situada en un segon cos de construccions al sector Est del conjunt. En aquesta zona de l'habitatge es porta excavat un total de 100 m², que ve a representar un màxim del 25 % del jaciment, d'aquí el caràcter de provisionalitat dels resultats. Els seus murs foren construïts amb pedra col·locada en sec o lligats amb fang. La necròpoli resta integrada per unes set tombes del tipus en cista rectangular de lloses; en destacaríem una tomba també de lloses, però de secció triangular, imitació de les de *tegulae* a doble vessant.

Destacarem l'absència de ceràmiques d'importació en els nivells d'habitatge, així com també les grises altmedievals del període de repoblament. Apareix un tipus de ceràmica grollera de producció local o regional. Un dels fets a remarcar és el reaprofitament de materials, que indica una marcada precarietat de recursos i mitjans, fet que contrasta amb la troballa del tresoret.

A tall de mera hipòtesi proposem tres possibles etapes d'habitatge per al jaciment de Can Paleta, confirmades per la termoluminiscència de la ceràmica: 1^a, segles IV-V dC, sense estructures d'habitatge visibles; 2^a, l'etapa de construcció de l'habitatge excavat, amb una cronologia entre els segles VII-VIII dC; i la 3^a, corresponent als segles X-XI, amb un possible reaprofitament d'algunes de les estructures de l'habitatge anterior. De totes maneres, la cronologia que proposem per al jaciment, correspondria als períodes antigüitat tardana i altmedieval, malgrat l'escassa amplitud cronològica de la zona concreta de l'habitatge, que no podem precisar. Som conscients d'estar estudiant un jaciment remarcable per a l'anàlisi de l'evolució de l'habitatge rural entre les viles tardoromanes i els *mansi* del segle IX dC, i els nuclis rurals dels segles XI-XIII. Finalment, indicarem que fou edificat prop de Vilaclara (ENRICH, et. la, 1995) i d'un antic camí transitat fins el segle XIX (Sabaté, 1995: 123) que antigament comunicava *Barquino* (Barcelona) i *Ad Fines* (Martorell) amb el *Municipium Sigarrensis* (Els Prats de Rei) i Manresa, mitjançant dos traçats distints.

El lloc de l'ocultació dels mancusos es localitza a l'angle interior de l'extrem SE de la quarta habitació excavada en darrer lloc, situada a la terrassa superior de

1. Volem esmentar i agrair d'una manera especial les facilitats donades pel propietari del terreny on es localitza el jaciment de Can Paleta, el senyor Celestí Prat i la comprensió que sempre ens ha dispensat. També el nostre reconeixement al senyor Josep M. Nuix, per les seves generoses i encertades orientacions numismàtiques.

2. L'estat de la qüestió referent als treballs realitzats fins el moment present s'ha realitzat a: SALES *et al.* (En premsa)

4

5

6

l'habitacle. L'amagatall va aparèixer a una profunditat d'uns 20 cm, sota d'un estrat d'enderroc integrat per pedres i terra procedents de l'ensorrament de les parets, relacionat amb un probable nivell d'ocupació antròpica, lleugerament detectable. La troballa, concentrada en un petit espai més petit que un puny, fa pensar que els mancosos estarien guardats i protegits a l'interior d'una bosseta o embolcall fet de pell o d'alguna mena de teixit, que com és natural no s'ha conservat; això sí, sense cap tipus de recipient de ceràmica o altre tipus de material que les hagués pogut contenir.

La troballa en concret es compon de nou mancosos d'or de Barcelona, de l'època de Ramon Berenguer I (1035-1076). Corresponen al tipus 26 d'A. M. Balaguer (Balaguer, 1999: 396-399), o a la referència núm. 18 de Botet i Sisó (Botet i Sisó, 1908: 72) o al tipus 51 de Crusafont (Crusafont, 1982: 171).

Els pesos de les nou monedes poden ajudar a determinar una mica més la cronologia dels mancosos, ja que es tracta dels que els documents anomenen *de 10 a l'unça* i podem situar-los entre els anys 1055 i 1069. Una de les seves característiques més peculiars consisteix en la impossibilitat de la lectura de les llegendes de l'anvers i del revers, escrites en grafia àrab il·legible, tant en el camp com en l'orla, per causa de la imitació degenerada, realitzada per desconexors de l'alfabet àrab, de les llegendes dels dinars de Yahyà al-Mutalí de Ceuta.

Indicarem, de passada, altres descobertes d'aquest tipus de mancus a Òdena, Besalú, Girona i al carrer del Call de Barcelona (Balaguer, 1999: 109-111). A més destacarem, la troballa casual del tresor d'Òdena, descobert l'any 1943 (Mateu, 1946: 389-394), situat tan sols a uns 5 km en línia recta de Can Paleta, situació i proximitat geogràfica que caldrà estudiar amb més profunditat per tal de deduir-ne algun tipus de consideració de caràcter històric.

La denominació de *mancús* és la que els cristians feren servir per indicar el dinar musulmà d'or, que fou imitat pels comtes de Barcelona en les diferents encunyacions de mancosos realitzades, fonamentalment en els mandats de Berenguer Ramon I i Ramon Berenguer I, en el decurs dels anys 1018-1076. En torn del 1018 s'inicia, doncs, l'emissió de mancosos al comtat de Barcelona i possiblement a algun altre comtat català. Aquest fet és important ja que palesa l'existència d'una certa quantitat d'or, però també cal remarcar el fet de que pràcticament no s'havien fet encunyacions d'or a l'Europa occidental després de les emissions de triens dels regnes barbars (segle VII). Per això, l'emissió d'or als comtats catalans al segle XI és un fet excepcional que situa Catalunya com a pionera a l'Occident cristià en aquesta nova etapa. Pel que sembla, la seva utilització va calar en tots els estrats socials, es feien servir en la majoria de transaccions, en les vendes de blat i de vi, de bestiar, a eines agrícoles i de béns mobles i immobles (Bonnassie, 1979, vol. I: 331-334). En l'època de Ramon Berenguer I, l'or és fonamental en l'impuls de la política comtal i del motor de la guerra, a més permet reclutar combatents i comprar les armes necessàries (Bonnassie, 1979, vol. II: 125-128).

7

8

9

Com podríem interpretar aquesta diferència cronològica entre la troballa, corresponent al segle XI, i la datació arqueològica del jaciment, per al qual hem proposat una cronologia de l'antiguitat tardana i un abandonament no més enllà de l'alta edat mitjana? Presentem dues hipòtesis de treball que podran confirmar o desmentir futures campanyes d'excavació. En primer lloc, i no per ordre de preferència, podríem pensar en un amagatall fet en un moment determinat del segle XI, efectuat en unes circumstàncies de perill o de persecució. S'haurien pres com a referència les restes d'un habitatge antic abandonat, situat al peu de l'esmentat camí, molts transitat, i l'hauria realitzat un viatger o fugitiu que sentiria el perill d'alguna amenaça, i que no les podria recollir mai més. L'altra hipòtesi, seria que fos l'amagatall en un moment d'ocupació posterior i de caràcter residual, uns dos o tres segles del despoblament, respecte a les ocupacions de l'antiguitat tardana i l'alta edat mitjana, cas que la continuació de les excavacions podrà corroborar o no.

BIBLIOGRAFIA

- BALAGUER, Anna M. *Del mancús a la dobla or i paries d'Hispania*, Barcelona:, 1993.
- BALAGUER, Anna M. *Història de la moneda dels comtats catalans*, Barcelona:, 1999.
- BONNASSIE, P. *Catalunya mil anys enrera (segles X-XI)*, 2v. Barcelona:, 1979.
- BOTET I SISÓ, Josep. *Les monedes catalanes*, Vol. I, Barcelona:, 1908.
- CRUSAFONT, Miquel. *Numismàtica de la Corona catalanoaragonesa medieval (785-1416)*. Madrid:, 1982.
- MATEU LLOPIS, F. «Dinares de Yah al-Mu'tal de Ceuta y mancosos barceloneses hallados en Òdena (Igualada, Barcelona)». *Al-Andalus* (s.II.), vol. XI, fasc. 2 (1946), p. 389-394.
- ENRICH, J.; ENRICH, J.; i PEDRAZA, LL., *Vilaclara de Castellfollit del Boix (El Bages): Un assentament rural de l'antiguitat tardana*. Igualada:, 1995.
- SABATÉ, F. «Font oral i font escrita per a una nova Vilaclara». A *Vilaclara de Castellfollit del Boix (El Bages): Un assentament rural de l'antiguitat tardana*. Igualada:, 1995.
- SALES, J.; ENRICH, J.; ENRICH, J., (ANY). «Una ocultació de monedes del segle XI en un jaciment de l'Antiguitat Tardana: Can Paleta (Castellfollit del Boix, Bages)», *Tribuna d'Arqueologia 2000-2001, Barcelona*. (En premsa)